

Koš (nov) iny

z Durcovej Doliny
ročník II./ číslo 3

marec 2014

„Ket som sto košov uplétel, aš ten sto prvý sa mi začal lúbit.“ Martin Sadlon, košíkár z Paprade

Milí košíkári a priatelia košíkov.

Je začiatok februára, chcem aktuálne spracovať stať veľkonočné korbáče a je toho už skoro 8 strán a to som si myslel, že napíšem ešte aspoň úvod technológie okrúhleho dna, niečo o parení prútov, trochu o náradí a stretnutiach. Ale hlavne Vám chcem priatelia napísať o milom ohlase na Koš_(nov)iny z celého Slovenska, Moravy a Čiech. Dostal som veľa krásnych, povzbudivých správ z osvetových stredísk, od folklórnych skupín a internetových médií, ktorí na svojich stránkach poskytli svojim vyznavačom adresu na Koš_(nov)iny. Mám veľkú radosť, že táto práca nie je márna, a veľmi Vám priatelia ďakujem.

Stretám sa s košíkármi, ktorí sa pleteniu venujú podľa svojich časových a pracovných možností. Tí, ktorí sa venujú košíkárstvu intenzívnejšie, dosahujú veľkú zručnosť a tvorivosť, ktorou sa potom vzájomne na seba podobáme. Aj keď každý z nás má svoj „rukopis“, nemožno uprieť, že i naše výrobky sú si veľmi podobné. Pred všetkými takýmito majstrami „snímam klobúk“ a obdivujem ich, lebo len o málo košíkároch to môžem s pokorou povedať.

Rozplánoval som si jednotlivé kapitoly Náučného slovníka košíkárskeho a vychádza mi to na koniec roku 2016 (prvé 3 kapitoly), hádam sa mi to podarí dovedy spracovať i s Vašimi poznatkami, aby sme mali kompletnú technológiu. Keby som to mal aktuálne porovnať s prebiehajúcou olympiádou v Soči, bude to 4-ročné obdobie, ktoré vyvrcholí do finále. Aj keď s hrôzou vidím nesmierny rozsah, ktorý nikdy nebude kompletný, nech aspoň tvorí základ našich poznatkov a skúseností. Pozrite si prosím na internete stránky uverejnené v La lien creatif, kde je veľa inšpirácie i vzácne kontakty, ale i námet napríklad na užitočnú dovolenku. Prajem Vám veľa pohody a pokoja.

Ján Zeman

Zber úrody.

Zima roku 2014 nechcela prísť, teplé dni i noci bez mrazu zobúdzať vrby. Začal som zberať, aby som tak zamedzil prílevu miazgy. Mohla by po následných mrazoch poškodiť celú rastlinu. Našťastie koncom januára začalo mrznúť.

Obr. 1 Prúty vo vnútorných radách sú nádherne rovné.

V minulom roku mi *Salix purpurea* var. *lineáris* ako jednoročná dala z výmery 2,25 ára asi 330 kg. V tomto roku je to skoro 500 kg. Výsadba do tkanej fólie zamedzila rastu buriny, tak jedinou prácou bolo ošetrovanie chemickým postrekom. Úspora práce, kvalitný porast a vynikajúca úrodnosť svedčia o vhodnosti pestovania šľachtených košíkárskech vrb týmto spôsobom. Po predbežnej kalkulácii je výnos v druhom roku z 1 ára po odpočítaní všetkých nákladov asi 425 €.

Fólia nejaví žiadne známky poškodenia, rodiace hlávky na sadenicach sú dostatočne široké, tak môžem pozberať už všetky kamene, ktoré ju zaťažovali proti zdvihnutiu vetrom. Porast vrb bude v nasledujúcich rokoch už tak hustý, že zamedzí rastu nežiadúcej vegetácie, aj keby už fólia bola poškodená. V predajni, kde som ju kupoval, mali v záhonoch tento typ položený už 20 rokov.

Prúty skladujem vo zväzkoch pod strechou a beriem na triedenie.

Odkazy

Internetový časopis Folklorista uverejnil článok o našom snažení a je na linku:

<http://folklorista.sk/2014/02/svet-spletania-jana-zemana/>

Veľkonočné korbáče

Blíži sa obdobie Veľkej Noci a s ňou spojené slávenie jari. Ešte stále pretrvávajúca tradícia zhotovovania veľkonočných korbáčov, ktorá ponúka košíkárom veľkú príležitosť ukázať svoju zručnosť. Korbáče si vie spraviť na Slovensku skoro každý, len nie každý má vhodné vrby. Tak hľadajú po okolí a ak nájdu Váš prútnik, narobia Vám tam veľa škody. Preto odporúčam s veľkým predstihom prúty pozberať a pre dobré susedské vzťahy radšej pre všetkých šibačov v okolí zorganizujete spoločné pletenie. Už viac rokov chodím po okolí a učím pliesť záujemcov v školách, kultúrnych zariadeniach i na veľkonočných podujatiach.

Korbáč je pre šibača ako vizitka. Pekný a úhľadný s ozdobami je pekným príkladom trepezlivosti a zručnosti. Vyšibať dievča krásnym korbáčom je pre ňu pocta. Korbáč však nie je zbraň, **preto sa ním môže šibač zahnať, nie však udrieť!** Bijú iba hlúpi grobiani.

Krásna tradícia stretávania sa, oslava jari a nového života dala veľkonočnému korbáču veľa krásnych názvov. Korbáč, kocar, tatar, šlehačka, žila, pomlázka...poznáte ďalšie?

Ak máte dostatok prútov, času a trepezlivosti dá sa pletením korbáčov získať slušný obnos. Myslím, že zhodnotenie prútov pri tomto výrobku je väčšie ako pri košoch.

a) **materiál a náradie.** Na korbáče musia byť veľmi ohybné a tenké prúty bez poškodení a bočných vetvičiek. Najvhodnejšou odrodou je uralka, s ktorú v kombinácii s vitelinou korbáč krásne ozdobíte. Na zhotovenie Vám postačí nôž, elektrikárske klieštiky a šidlo. Ak robíte viacej korbáčov na štiepanie prútov použite deliaci kolík.

b) **výber prútov a zhotovenie rúčky.** Vybraté prúty postavte do vhodnej nádoby tak, aby boli všetky spodkami až na dne. Robím to tak, že nádobou viackrát potrasím. Zoberte za vrcholky do prstov trochu prútov a potriasaním vytiahnite. Ešte raz ich prezrite a vyberte potrebný počet. Na zhotovenie rúčky treba použiť dlhší a hrubší prút. Ktorý rozštiepate na dve polovice, alebo kolíkom.

*Pozrite si prosím stať **Štiepanie** v Koš_(nov)inách č. 7/I strana 6a*

Štiepku položte kôrou na nohu, do dužiny opríte nôž tupou stranou a potiahnite. Dužinu zderiete po celej dĺžke. Na spodku môžete zrezať i kúsok z vnútornej drevitej časti tak, že nôž priložíte na štiepku a ťahom štiepky proti ostriu ju zrezávate.

*Pozrite si prosím stať **Hobl'ovanie** v Koš_(nov)inách č. 5/I strana 3b*

Ak sa korbáč upletie skorej pred Veľkou nocou, stáva sa, že sa prúty zoschnú a omotka rúčky sa zvlieka. Dá sa tomu zabrániť jednoduchým riešením, ktoré ma naučil môj prvý učiteľ košíkárstva Janko Ištók z Poriadia.

Vybraté prútičky ešte raz zarovnam, teraz ale podľa špičiek, potom ich spodky v dlani stlačte do tvaru valca, cez ktorého stred vsuňte hrubým koncom štiepku tak, aby smerovala k vrcholkom prútičkov. Otočte okolo prútičkov, štiepka sa prekríži a dobre ju utiahnite. Potom zoberte jeden z prútičkov a zahnite ho smerom k vrcholkom.

Obr. 2 Štiepka je zasunutá cez spodky tak, aby sa ďalšou otáčkou prekrížením upevnila. Cez prekríženie je zahnutý jeden prútič, ktorý ďalšia otáčka pritlačila k prútom – vytvoril sa háčik. Všimnite si prosím, že koniec zahnutého prútička je zrezaný. Omotka po ňom prechádza pozvoľne – nevytvára odskok.

Omotávaním štiepky ho pritlačte. Vytvorí sa háčik, ktorý zamedzí zvliekaniu rúčky. Omotku natočte na šírku chlapskej dlane, kôrovou časťou na povrch. Upevnite ju tak, že ju prestrčíte cez stred zväzku a pritiahnete. Pre pevnejšie uchytenie ju môžete opakom noža stlačiť dolu.

Obr. 3 Omotku ovijajte tesne a po každom piatom otočení pritiahnite.

Obr. 4 Koniec omotky môžete podvliecť pod poslednú otáčku a pritiahnutím zaistiť proti uvoľneniu

c) typy korbáčov

1. vrkôčkový, pletený z ôsmich prútov,

Je najrozšírenejším typom korbáča. Pletie sa skoro po celom území Slovenska, Moravy i Čiech.

Rúčku si upevníte napr. v slučke motúza (ak Vám ju nemá kto držať). Rozdeľte prúty na dve štvorice. Horný prút z ľavej štvorice pretiahnite cez dvojicu pravej štvorice a vráťte k ľavej na spodok,

Obr. 5 Štvorice pridržajte palcom a ukazovákom a dbajte aby sa prúty medzi sebou nemiešali.

Horný prút z pravej štvorice pretiahnite cez dvojicu ľavej štvorice a vráťte k pravej na spodok. Vzniká pravidelný štvorhranný vrkôč, ktorého preloženia sú kratšie, ak prúty uľahujete.

Tieto dva kroky opakujte až do spotrebovania prútov.

2. vrkôčkový, pletený z ôsmich prútov a jedného vodiaceho, ktorý sa opletá a tak štvorhran je zaokrúhlený.

V strede medzi štvoricami sa nechá jeden zväčša hrubší prút, ktorý sa môže dodatočne vložiť do rúčky až po jej zviazaní.

Pletie sa tým istým systémom ako predošlý korbáč, tak, že sa prekladaný prút dáva z hornej strany okolo vodiaceho a z dolnej strany vracia k pôvodnej štvorici.

Obr. 6 Korbáč je na ohyb tvrdší a i z tenkých prútov dlhý korbáč zostáva rovný. Robí sa pre menšie deti, ktorým sa i po naviazaní stužiek korbáčik neprehýba. Pre porovnanie rozdielov, do korbáča bol vložený hrubší prút asi v polovici. Zaoblené hrany a väčšie oblúčiky tvoria rozdiel v kresbe.

Obr. od p. Sošku. Vložený hrubší prút je možné vsunúť i dodatočne do rúčky.

3. vrkôčkový, pletený z ôsmich prútov s očkom na vrchole. Naučil ma ho muzikant zo Senickej kapely harmonikárov.

Asi 20 cm od vrcholu si prúty zviažte motúzikom, alebo lukom. Plette od motúza ku špičkám asi 10-12 cm.

Obr. 7 Omotku upevnite podvlečením pod posledný okruh.

Potom vypletenú časť prehnite do smyčky a motúzom môžete zviazať, ale dá sa to i bez zviazania,

Obr. 8 Omotku dajte z korbáča dolu, priložte špičky ku hrubším prútom. Smyčku si zachyťte napr. o kľučku a štvorice prútov pri špičkách spojte so štvoricami za motúzom.

Plette ich spoločne až do vymíňania špičiek. Do oka si môžu dať slobodní chlapani priviazať stužku.

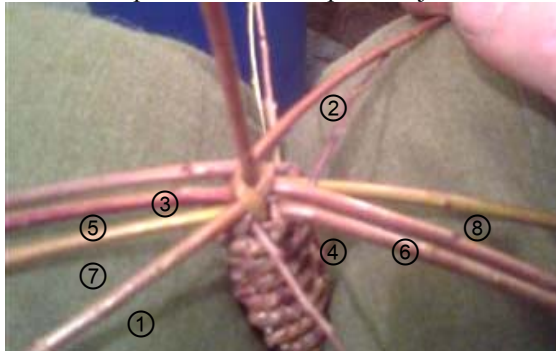
Obr.9 Oko je pevne pripletené. Dá sa to i tak spraviť, že špičky dáte spolu a vediete ich ako vložený prút, ktorý sa opletá ako pri korbáči č. 2

4. zalamovaný, pletený z ôsmich prútov a jedného vodiaceho s jedným druhom prútov.

Naučil ma ho pliešť môj svokor Štefan Sadloň, ktorý pochádzal z myjavských kopaníc z Dinžikovej Doliny. Preto korbáč nazývam „Myjavský točený“.

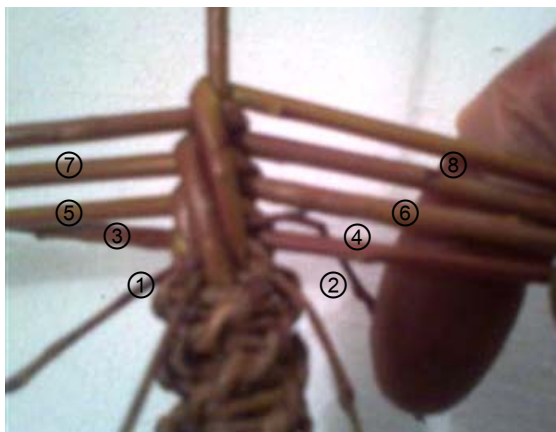
Začiatok tohto výpletu si málokto na prvýkrát zapamätá. Ako pomôcku používam ruky, ktoré otočím dlaňami nahor a spojím prostredníkmi a prstenníkmi. Zohnem ukazovák ľavej ruky a malíček pravej ruky. Prsty naznačujú štvorice prútov. Stačí si zapamätať, že **prvým prútom bude ľavý najvzdialenejší** (ukazovák ľavej ruky) a **druhým pravý najbližší** (malíček pravej ruky).

Štvorice zalomím kolmo k vodiacemu, (ktorý je prirodzene v strede zväzku) tesne nad rúčkou. Prvý prút preložím vpravo okolo vodiaceho a nechám v polohe asi 30° od pôvodnej štvorice

Obr. 10 Ohyb je tesne nad rúčkou a tesne okolo vodiaceho prúta, ktorý sa nesmiem prehnúť ani zalomiť.

Druhý prút preložím vľavo okolo vodiaceho a dám do polohy, aby bol rovnobežný s prvým prútom.

Obr. 11 Pravou rukou si uchopím štvoricu (pravú), ktorej prút je na vrchu tak, že palec je na strane pri mne a prsty na druhej.

Ďalšie prúty beriem vždy tak, že striedam raz z ľavej a raz z pravej strany, až sa mi zoradia pekne nad seba. Korbáč sa mierne asi o 45° pootočí doprava.

Voľnou ľavou rukou zdvihnem spodný prút ľavej štvorice dám ho k vodiacemu, prichytím ho ukazovák pravej ruky. Tesne pritlačený sa pri otáčaní okolo vodiaceho neprehne a nevytvorí „bublinu“. A opäť ľavou rukou ho otočím okolo vodiaceho k ľavej štvorici, ale na hornú pozíciu.

Ľavou rukou chytím ľavú štvoricu. Zdvihnem spodný prút pravej štvorice dám ho k vodiacemu, prichytím ho palcom pravej ruky. Tesne pritlačený sa pri otáčaní okolo vodiaceho neprehne a nevytvorí „bublinu“. A opäť pravou rukou ho otočím okolo vodiaceho k pravej štvorici, ale na hornú pozíciu.

Obr. 13 Všimnite si prosím, že smer otáčania je doprava (v smere hodinových ručičiek).

Po každom 4-5 preložení uvoľnite kolena a nechajte korbáč voľne sa pootočiť. Pokračujete až vám z prútikov zostanú asi 8 cm kúsočky.

5. zalamovaný, pletený z ôsmich prútov a jedného vodiaceho s dvoma druhmi prútov

môžu byť dve odrody vrúb, alebo jedna sada môže byť olúpaná z kôry.

Postup je ako pri predošlom type (odstavec 4), ale kresba je výraznejšia. Dve farebné špirálky pôsobia priestorovejším domom.

Obr. 14 Horný je robený tak, že v každej štvorici sú dva olúpané a dva v kôre, v stredom sú v jednej štvorici v kôre a v druhej štvorici olúpané, dolný je pre porovnanie vzorov.

6. zalamovaný, pletený z ôsmich prútov a jedného vodiaceho s jedným druhom prútov, točený do dvoch strán

Ing. Juriga mi raz pri korbáčoch povedal krásny poznatok. „Stačí sa pri pletení pomýliť, chybu systematicky opakovať a vznikne nový vzor.“ Myslím si, že tento typ korbáča je toho príkladom.

Začiatok je ako u korbáčov v odstavci 4 a 5 len s tým, že ľavú štvoricu otáčate okolo vodiaceho doľava a pravú doprava. Ak použijete tiež prúty iného druhu, kresba bude výraznejšia.

Obr. 15 Pravé sú točené doľava, ľavé doprava

Obr. 16 Na dvoch stranách je preloženie dlhšie.

7. plochý korbáč podľa Hanky Špalkovej naučila nás ho na podujatí „Stretnutie majstrov“ v Bojniciach

Počet prútov je ľubovoľný a musí byť nepárny počet, v tejto ukážke to bude 11 prútov.

Položte si rúčku na stôl a prúty si zoradíte vedľa seba. V tejto polohe ich trochu upevnite napr. zbijacím železom (kameňom, tehličkou kovovou zvierkou, a pod.) Zoberte prút z ľavej strany a prepleťte ho kolmo na ostatné cez 1 za 1 na druhú stranu, a nechajte kolmo na ostatné.

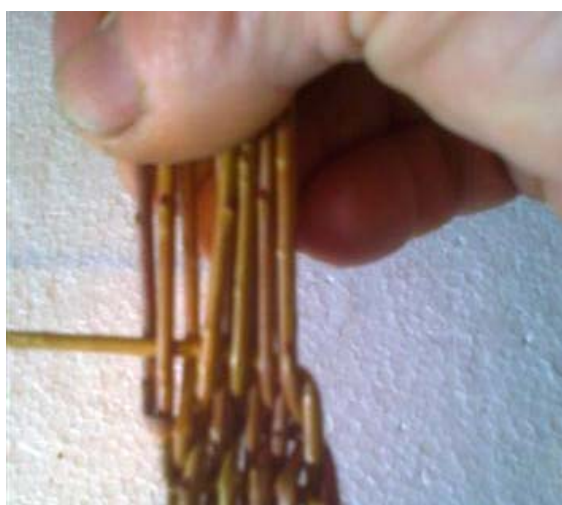

Obr. 17 Korbáč si potom zoberte do ruky.

Opäť zoberiete prút z ľavej strany a prepletiete ho kolmo na ostatné cez 1 za 1 na druhú stranu, a prvý kolmo zalomte a priložte k ostatným. Toto opakujete až do konca.

Obr. 18 Vzniká plochá plátňová väzba, spodný prepletený prút zalomíť kolmo tesne vedľa ľavého a popod horný.

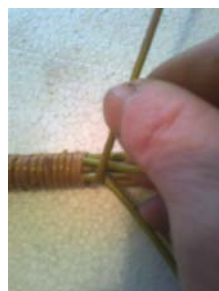
Obr. 19 Ľavou rukou si prechytím prúty tak, aby boli pekne vedľa seba.

Prvý a druhý si dám k sebe, tretí od seba a položím medzi ne ukazovák pravej ruky, ktorým striedam prúty k sebe a od seba. Položím pravý prút kolmo, ako na obr. 18

8. dekoračný korbáč podľa Dušanka Végha

pozrite si prosím v *Koš^(nov)ínach* č. 6/I strana 5b

Bude novým druhom v ponuke korbáčov. **Vyberte si prúty rovnakej hrúbky**, aby pri prekladaní dochádzalo k vzájomnému obtáčaniu. Ak si prúty položíte vedľa seba, pri použití menších prútov s kolmejším preložením vytvoríte priestorovú špirálu.

Obr. 20

Obr. 21

Alebo si dáte prúty vedľa seba, beriete zľava

Obr. 22 Špirála má potom veľký priemer ako je na obr. č. 23 spodná

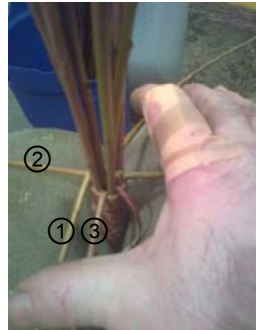

Obr. 23

10. prekladaná ozdoba nad rúčkou z piatich prútov, môže byť doplnkom ku každému druhu korbáčov. Do kríža dajte 5 prútov.

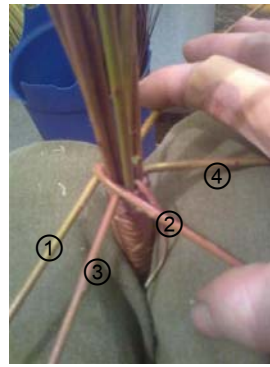

Obr. 24

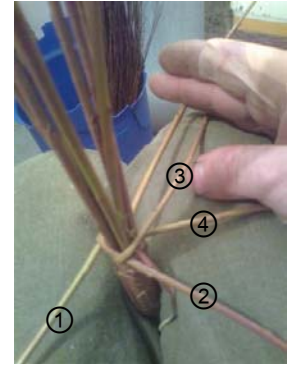

Obr. 25

Prvý z dvojice preložte kolmo ponad vedľajší (2) do polohy, aby bol rovnobežný s tretím (Obr. 25)

Obr. 26

Obr. 27

Druhý preložte ponad prvý a tretí (Obr. 26), tretí preložte ponad druhý a štvrtý. Všimnite si, že prekladaný prút s preloženým zvierá vždy pravý uhol.

Obr. 28

Obr. 29

Štvrtý preložte ponad tretí a piaty (Obr. 28), piaty ponad štvrtý a prvý. Takto pokračovať až do vyplatenia prútikov – nechať asi 8 cm špičky.

Pozn.: Celý kruh má 360° , pri použití 5-tich prútov sú po obvode štyri preloženia. $360 : 4 = 90$ Aby bola špirálka po celom obvode pravidelná, preto preložený prút s prekladaným musí zvierat uhol 90° .

Obr. 30 Všetky prútiky založte pomedzi stojace a pritiahnite tak, aby boli celkom pri špirálke

10. prekladaná ozdoba nad rúčkou zo šiestich prútov je hustejšia, vodorovné prúty takmer prekrýva.

Obr. 31 Pri použití 6-tich prútov je po obvode päť preložení. $360 : 5 = 72$ Aby bola špirálka po celom obvode pravidelná, preto preložený prút s prekladaným musí zvierat uhol 72° .

11. prekladaná ozdoba nad rúčkou z piatich prútov – priestorová

Obr. 32 Prekladaný prút musíte položiť z vonkajšej strany prekríženia pod nim. V tejto polohe ho musíte pridržať a následným prútom ovinúť. Uhol otvárania je závislý od miesta polozenia prúta na prekríženie.

Obr. 33

Obr. 34

Ak prút kladiete na preloženia výplet stúpa hore (Obr. 33), ak prút kladiete mimo preloženie – dovnútra, výplet sa uzatvára (Obr. 34)

Obr. 35 Odporúčam na tvar jabĺčka, alebo hrušky použiť 6 prútov.

d)ukončenie korbáča.

Je viacero spôsobov, ktorými sa dá vytvoriť pekné ukončenie, napr.:

1. rovný koniec,
2. uchá pletené zo štyroch prútov,
3. uchá pletené zo šiestich prútov,
4. oko

1. Výpletové prútky spojiť pri vodiacom prúte.

Obr. 36 Vodiaci prút zostáva najdlhší.

Vodiaci prút otočiť okolo výpletových, prekrížiť a ovíjať ho smerom k rúčke (nadol)

Obr. 37 Výpletové prútky držte v vodorovnej polohe

Obr. 38

Viac krát ovinúť, vo výplete spraviť šidlom otvor a prút zaistiť dookola aspoň 3x.

2.

Horný prút z jednej strany dať medzi dva na druhú stranu dolu.

Vytvoria sa malé korbáčiky, ktoré sa ukončia uzlom, alebo stužkou.

Obr. 39

Obr. 40

3. pletené ako cop

Obr. 41 Vrkôčkový korbáč pletený z 12 prútov (medzi 3) z dvoch druhov prútov

4. Oko.

Pozrite si prosím korbáč č. 3 na strane 3b.

Obr. 42 Krásna a inšpiratívna sada korbáčov od pána Sošku

Podujatia.

Aj v tomto roku už v januári som dostal pozvania na účasť na dvoch celoštátnych akciách. V Brne na Regiontour a v Bratislave na Slovakiaitour pod záštitou Miestnej akčnej skupiny z Myjavy pod vedením Ing. Alenky Horešovej. Príjemné a priateľské prostredie prilákalo veľa ľudí, zaujímavých sa o náš región. Boli sme v krásnom kopianičiarskom domčeku, pokrytom slamou. Na priedomí sa vytvoril krásny priestor, kde som pletol korbáče. Zastavilo sa pri nás veľa návštevníkov, ktorí sami pletli. Veľa z nich si zobralo kontakt na Koš_(nov)iny. Zoznámil som sa s množstvom zaujímavých ľudí, ktorí mi dali pozvánku na ich podujatia. V Brne som sa stretol s pánom Soškom. Počúvať tohto košíkára je ako piť zo sviežej studničky. On mimovoľne rozpráva o košíkárstve a všetko sú to nesmierne skúsenosti podložené bohatými vedomosťami.

V Bratislave sme si dohodli stretnutie s Jankou a Števkom Kovaľovými, pánom Zaklaiom, Dušankom Véghom a Ing. Petrom Jurigom. V stánku Trenčianskeho samosprávneho kraja účinkovali majstri košíkari páni Kvetoslav Imrišek a Šteško Oslej, ktorí tam boli po celé štyri dni. Dostalo sa

nám ocenenia v podobe Ďakovného listu od pána predsedu Ing. Bašku ako vyvrcholenie dlhodobej plodnej spolupráce s Trenčianským osvetovým strediskom, s pani Mgr. Aničkou Vraždovou a s odborom pre medzinárodné vzťahy pod vedením pani PaedDr. Sylvie Maliarikovej, ktorá vyzdvihla úroveň košíkárstva v správe uverejnenej na stránke Trenčianskeho samosprávneho kraja. Boli sme spolu s Ing. Petrom Jurigom pozvaní do reprezentačných priestorov, kde som p. Maliarikovú predstavoval a ona sa nazvala ako vedúca fanklubu košíkárov.

Ich nadšenie za zachovanie tradícií, pre rozširovanie a propagovanie remesiel už nie je povinná pracovná náplň, ale krásna „závislosť“. Sú to ľudia našej „krvnej skupiny“, ktorí preveľkou mierou pomáhajú nášmu snaženiu.

Pani Ing. Horešová, keď spoznala p. Ing. Jurigu, hneď povedala „Myslela som si, že to by mal byť človek so šedivou bradou a nie takýto mladík a prečo my tú knihu ešte nevlastníme“, keď som jej povedal, že Peter je autor prvej učebnice Košíkárstva na Slovensku.

Tak sme spolu pletli, učili návštevníkov, radili a vzájomne konzultovali. Ma m² bola vysoko prekročená hustota košíkárov.

D. Végh nás informoval, že v treťom víkende mesiaca septembra bude v Nemecku v meste Lichtenfels košíkárska výstava. Padali rôzne návrhy na uskutočnenie návštevy, spojiť sa s organizátormi a zúčastniť sa ako účinkujúci a zároveň vystavovatelia, tým by bol pre nás vstup asi lacnejší ako obyčajných návštevníkov. Možno by sme mali zľavu i na ubytovanie a parkovanie. Ak by sa podarilo niečo predať, boli by náklady aspoň o čosi menšie.

Stretnúť skutočných košíkárov – profesionálov, nadviazať spoluprácu a ukázať im naše znalosti, by našej záľube veľmi pomohlo.

Obr. 43 Pred myjavským domčekom. Zľava: Ing. Ján Zeman, Dušan Végh, Ing. Peter Juriga, Samuel Zaklai, Štefan Oslej. Chýba pán Kvetoslav Imrišek

Nástroje

V januári ma navštívil Ing. Peter Juriga a ukázal mi nové náradie. V Bratislave našiel špecializovanú predajňu, kde zakúpil profesionálne nožnice, ručný ostrič a diamantovú osličku od švajčiarskeho výrobcu FELCO.

Vytvarované rukoväte umožňujú plne otvorenie čepeľí i pre košíkárov s menšou rukou, pomerne poddajná pružina nevyžaduje veľkú silu pri stláčaní a uhol postavenia noža zaručuje po celej dĺžke tesné kĺzanie čepele o protihranu. Nožnice sú špecializované pre ľavákov. Mohli by mať v jednej rukoväti dierku na pripavenie šnúrky, ktorou si ich navlečie používateľ na ruku. Pri strihaní napr. v korune stromu by mal istotu, že po vypadnutí z ruky sa nepoškodí a nemusí zísť pre ne zo stromu na zem. Cena je 36 €.

Ručný ostrič „Scharpener“ má v rukoväti upevnený hranolček zo spekaného karbidu, mierne zabrúseného do konkávnej hrany. Priložením na ostrie noža asi v uhle 30-50° s miernym pritlakom a ťahom je cítiť ako ostrič zaberá do ocele. Tri až štyrikrát som prešiel po noži, skúškou rezaním hárka papiera, bol nôž perfektne ostrý. (Pozrite si prosím Koš(nov)iny č. 2/II strana 8a – skúška rezu.) Môžete sa o tom presvedčiť na obr. 8 a 38. Len zľahka mi ušla ruka a už som musel náplastou zalepiť ukazovák.

Takto si pohodlne a kedykoľvek môžete pobrúsiť i nožnice napr. pri zbere prútov v prútniku. Cena je 17 €.

Diamantová oslička perfektne vyhladí ostrie, jej veľkou výhodou je, že je celokovová a pri vypadnutí z ruky sa nezlomí, ako sa to často stáva u „kamenných“ osličiek. Cena je 17 €.

Obr. 44 Ostrič a oslička sú s originálnym zabalením, aby Ste si ich, v prípade záujmu, vedeli nájsť. Felco nožnice pre ľavákov a na porovnanie nožnice pre pravákov (položené vpravo).

Kvalitné nástroje výrazne uľahčujú prácu, preto náklady do ich nákupu sa rýchlo vrátia v podobe kvalitnejšej práce a vyššej produktivity.

Kočík

Do januárových Koš(nov)ín som chcel zaradiť i inzerát p. Imriška, ktorý ponúkal na predaj čerstvú uralku. Asi v polovici decembra mi zatelefonoval pán Kováč z Banskej Bystrice, ktorý chcel kúpiť prúty na výplet detského kočíka. Potešil som sa, že máme nového košíkára. Aké však bolo moje prekvapenie, keď mi pán Kováč povedal, že s prútím ešte nepracoval, ale že jeho otec ho vždy ku všetkému priučal a tak si trúfa i na pletený kočík. Odvážnemu šťastie praje, smelosť a odhodlanie je už polovica úspechu.

Dal som mu kontakt na pána Imriška a on si prúty v Košariskách zakúpil. V polovici januára mi prišla MMS-ka s fotografiou pleteného kočíka. Poprosil som pána Kováča, aby mi poslal obrázok, kde je s košíkom i on.

Obr. 45 Prútený kočík má veľký ohlas, všade je stredobodom pozornosti a obdivu.

Inzerát na predaj prútia som po správe od p. Imriška zrušil, lebo pán Kováč kúpil všetko prútie a tak sa môžeme tešiť na ďalšie košíkárské výrobky z Banskej Bystrice.

S obdivom Vám pán Kováč gratulujem k krásnemu výrobku a veľmi sa teším na ďalšiu spoluprácu s Vami.

Parenie prútov

Jeden zo spôsobov ako olúpať z prútov kôru je parenie. Proces je oveľa kratší ako pri varení a tým, že sa zohrieva malé množstvo vody, dochádza k výraznej úspore energie. **Musia sa ale robiť len čerstvé prúty, ktoré sa dajú do uzavrateľnej nádoby.**

Obr. 46 Horák pod sudom je z boku chránený plechom, ktorý bráni odvádzaniu tepla spod suda.

Stačí ak sa dá len trochu vody (6-8 l). Je dobré ak má nádrž jednoduchý regulátor tlaku. Zväzok nemusí byť ponorený, voda rýchlo zovrie a stíšením prívodu plynu - stačí malý oheň, udržujte var aspoň hodinu. Prejavuje sa to stálym únikom pary.

Obr. 47 Vo veku je spravená malá priehľbenina, v strede ktorej je dierka. Ložisková guľôčka zapadne do jamky na dierku. Pri zvýšení tlaku pary v nádobe sa guľôčka vychýli a umožní únik tlaku pary

Po sparení prúty vyberte rukavicami a položte na zem. Polejte studenou vodou, aby schladli. Zabráňte tak rýchlemu vysychaniu, prúty zostanú stále vlhké a potom zabaľte do plastovej fólie a šúpte. Ak by ste to nestihli hneď dajú sa šúpať i studené, len aby boli stále vlhké (aby nevyschli).

Obr. 48 Použite viac vody, resp ak máte nádrž s vodou ponorte ich tam a nechajte schladieť.

Šúpanie prútov

Náradie. Šúpať sa dá i prstami, ale oveľa rýchlejšie je to jednoduchými dračkami, ktoré si vyrobíte hneď. Stačí liesková, alebo svíbová palica dlhá asi 30 cm a hrubá 2,5 – 3 cm.

Obr. 49 Šúpačka z tyčoviny, liesky a „mašina“ pripevnená na kovovej stavbárskej koze.

-Do polovice ju 2x rozštípte (do kríža), protiľahlé štvrtiny podrežte a vylúpte. Zostanú vám proti sebe dve hrany, ktoré ak oplechujete budú stále ostré.

-Stačí i guľatina 8 – 10 mm hrubá, ktorú zohnete do tvaru písmena „U“ a oba konce asi v polovici prihnete k sebe aby boli vedľa seba. Je dobré ak „U“-čko v ohybe rozklepete do plocha, nebudú potom ramená k sebe silno priliehať.

-Mašina je také isté „U“-čko, ktoré má ramená na hornom konci kolmo ohnuté von a opatrené závitom s regulovateľnými skrutkami, ktorými riadite silu prítlaku. Celé je to uchytené a jednoduchej konštrukcii, ktorá umožňuje mašinu pripevniť na stojan.

-Motorové lúpačky sú založené na princípe rotujúcich špirál, alebo viacnásobnom prejení cez systém kolies, kde dolné sú so žliabkom a horné sú s hranou. Prítlak horných s hranou narušuje kôru a obsluhujúci pracovníci vychádzajúce prúty čistia ručne odhadzovaním narušenej kôry.

Technológia. Pri násilnom šúpaní si položte prút na nohu, kde máte pripevnený kúsok kože. Priložte nôž na prút a ťahom a postupným otáčaním z neho pomaly zdierajte kôru až po drevo. Prút zostáva „strapatý“ a je dobré ak ho ešte vyhládite šmirgl'ovým papierom.

Technológia pri šúpaní nástrojmi je rovnaká. Prút uchopíte za tenší koniec a vložte do dračky, miernym tlakom ramien dračky na prút a prudkým potiahnutím až po koniec prúta narušíte kôru, ktorá sa oddelená zvesí dolu.

Prút uchopíte za hrubý (už zvlčený koniec) a dračku založíte pred visiacu kôru. Prudkým pohybom k tenkému koncu a miernym prítlakom dračky zvlčíte kôru z celého prúta. Ak sa celá ihneď nezvlčie, dočistí sa ručne.

Obr. 50 Šúpačka zodrala kôru. Drevo prúta presvita na bielo.

Obr. 51 Narušená kôra sa zvlečie a visí

Obr. 52 Šúpačku založte pred kôru a zhrňajte. Prítlak ramien šúpačky nesmie byť veľký, inak hrozí rozvláknenie prúta (rozmliaždenie).

Šúpanie v „mašine“ vám uvoľní jednu ruku. V tomto prípade môžete zobrať viac prútov (napr. 5-8) a viacnásobným vkladáním hrubých koncov do štrbiny ich zbavíte kôry. Potom zvlečené kôry omotajte okolo všetkých prútov a pre istotu ešte prevlečte cez celý zväzok.

Obr. 53 Vloženie jedného prúta nevyžaduje veľkú silu pri ťahu.

Obr. 54 Ak je niektorý prút hrubší, odtlačí ramená šúpačky a tenšie treba opakovane vložiť na šúpanie.

Obr. 55 Zvlečenú kôru omotajte a vložte pred ramená šúpačky

Vložte do „mašiny“ a ťahom za hrubé zvlečené konce stiahnete kôru zo všetkých prútov.

Obr. 56 Vytvorí sa uzol kôry, ktorým sa kôra zvlečie až do vrcholkov

V tomto prípade sa navyše vyhnete rozvlákneniu prútov (t.j. prílišnému stlačeniu). Stáva sa najmä u miazgovaného prúta, že olúpané konce sú príliš klzké, preto si zoberte do ruky kúsok látky a tou pevnejšie uchopíte a lepšie sa vám bude zväzok pri ťahaní držať.

Šúpanie v mechanických dračkách je obdobné. Zväzok musíte pevne držať a po olúpaní hrubých koncov otočiť a zlúpať i tenké konce. Stáva sa, že i potom treba vrcholky prútov ručne dočistiť. Rotujúce špirály (struny) dokážu poškodiť i drevitú časť a ťah na prúty si vyžaduje značnú silu na udržanie prútov, najmä tých, ktoré majú vetvenie.

Formovanie Koš_(nov)ín

Pri listovaní podľa obsahu som zistil, že stále musím hľadať titulnú stranu, kde si zistím, ake čítam práve číslo. Pre prehľadnejšie hľadanie dám do záhlavia každej strany aktuálne číslo, arabskou číslicou s lomítkom ročníka, ktoré bude napísané rímskou číslicou.

Napr.: **3/II** je označenie pre toto číslo.

Život košíkárov nie je len o pletení, prútoch a kurzoch. Prútky nás spájajú, zažívame príjemné stretnutia, príchody detí – rozrastanie sa košíkárskej rodiny. Poprosil som svojich žiakov a oni súhlasili so zverejnením, pret v tomto čísle Vám napíšem i o nich.

V roku 2011 sa vydala Silvinka Cibulková, sestrička pracujúca na Neurologickom oddelení polikliniky v Starej Turej za Jožka Hudeca. Silvinka sa zúčastnila kurzu košíkárstva, kde vytvárala výstavné výrobky. Pomáhala nám i pri zhotovovaní plastiky, ktorá je umiestnená v sále KD Rudník. Dňa 24. januára sa im narodila dcérenka Viktorka. Srdečne Vám priatelia blahoželám a prajem, aby Ste mali z nej len radosť.

Obr. 57 Hudecovci budú čochvíľa obyvatelia Rudníka, budeme sa môcť s nimi stretávať.

Dňa 26. decembra 2014 sa narodili košíkárom Deniske Prídalovej a Ing. Mariánovi Bothovi dvojičky Ľubka a Mojtech. Deniska bola medzi nami i na stretnutí v Košariskách. Do kurzu sa dostala „len“ ako doprovod svojmu synovi Alesandrovi. Pletenie ju ale zaujalo a začala sa mu venovať. Jej priateľ Ing. Marian Both okrem výuky účinkoval so mnou na viacerých akciách a vo svojom kroji, ktorý si sám ušil účinkoval i v programe myjavských folklórnych slávností. Blahoželám Vám, nech Vám deti rastú len pre radosť.

Obr. 58 Deniska s Mariankom bývajú v malebnej kopianici za Turou Lúkou.

Navštívila nás i pani Šušková zo Svrčinovca pri Čadci, s ktorou som sa zoznámil na výstaviisku Agrokomplex v Nitre v roku 2007. Pracovníčka štatistického úradu s darom pre detail, trpezlivosťou vytvára nádherné výrobky z prútia i drôtu. Potrebovala sa doučiť opletanie demizónu a takýto je výsledok jej snahy.

Obr. 60 Pani Milka Šušková vlni stratila manžela, ktorý podľahol ochoreniu po náročnej operácii. Vysadila si prútnik a sama odporučila pestovanie košíkárskych vrb i všetkým záujemcom na Kysuciach.

Inzercia

Pani Janka Orosová ponúka na predaj asi 120 kg nádhornej amerikany len za 1 €/kg.

Kontakt:

tibor@barracuda.sk

Pani Budinska ponúka na predaj veľkú nádobu na varenie prútov a výkonnou elektrickou špirálou iba za 150 €. Kontakt:

sbudinska@email.cz

Obsah

Strana	
1a	Zber úrody
1b	Odkazy
1b	Veľkonočné korbáče
8a	Podujatia
9a	Nástroje
9b	Kočík
10a	Parenie prútov
10b	Šúpanie prútov
12a	Viktorka Hudecova, Ľubka a Mojtech Bothovi
12b	Emília Šušková
12b	Inzercia

Všetky čísla Koš_(nov)in sú voľne prístupné na odkaze:

http://www.tnos.sk/remesla/kosnoviny.html?page_id=4292

vydavateľ

Ing. Ján Zeman, 916 01 Stará Turá, Durcova Dolina 1309, okres
Nové Mesto nad Váhom, mail: zeman@kosikar.eu
tel.:0911 496 000, 032 7760063